

Ulusal Tez Merkezi Özelinde Anadolu Âşıklık Geleneğiyle İlgili Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların Yöntem Bilimsel Açıdan İncelenmesi

A Method Scientific Researches of Graduate Studies on Anatolian Minstrelsy Tradition at the National Thesis Center

ÖZET

Sosyal bilimler alanında yer alan pek çok çalışma gibi, müzik bilimi alanında da araştırmalar belli yöntemler doğrultusunda sağlıklı bir süreç içinde araştırılmalıdır. Bu çalışmada problem, müzik bilimi alanında yapılan çalışmalarda seçilen yöntemlerin, başka alanlardaki yöntem çeşitliliğine göre daha sınırlı olması ihtimalinin bulunmasıdır. Özellikle geleneksel müzikle ilgili nitel araştırmalarda bu gözlenmektedir. Bu nedenle bu çalışmada, Ulusal Tez Merkezi'nde yer alan Anadolu âşıklık geleneğiyle ilgili lisansüstü çalışmaların yöntem bilimsel açıdan incelenmesini ele almaktadır. Çalışmanın amacı, Anadolu âşıklık geleneği ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmaların yöntem bilimsel yaklaşımlarını, örneklemi tespit etmede izledikleri yolu ve bulguları nasıl değerlendirdikleri gibi konuları analiz etmektir. Bu bağlamda, Ulusal Tez Merkezi'nde konuyla ilgili rastgele belirlenen ve indirme erişimine izni bulunan toplamda 8 adet tez seçilmiş ve incelenmiştir. Yapılan incelemede, çalışmalarda kullanılan yöntemler, örnekleme, veri toplama ve veri analizi gibi yöntem bilimsel açıdan nasıl yaklaşımlar sergilediklerini ortaya koymuştur. Çalışmanın bulguları, Anadolu âşıklık geleneği konusunda yapılan lisansüstü çalışmaların genellikle nitel araştırma yöntemlerine ağırlık verdiğini; özellikle etnografik ve içerik analizi gibi yöntemlerin de sıkça kullanıldığını göstermektedir. Yapılan yüksek lisans tezlerde; örneklem seçimi, veri toplama süreçleri ve veri analizi teknikleri gibi yöntem bilimsel konularda bazı zayıflıkların da bulunduğu tespit edilmiştir. Bunlar, özellikle problemin çözümüne ilişkin genellikle aynı yöntemler üzerinden çözülmesine ve bu yaklaşımın da genelde yoruma dayalı olduğunu göstermektedir. Sonuç olarak, bu çalışma, Anadolu âşıklık geleneği konusunda yapılan lisansüstü çalışmaların yöntem bilimsel açıdan değerlendirilmesine katkı sağlamaktadır. Çalışmanın bulguları, gelecekteki araştırmalara metodolojik açıdan daha güçlü bir temel oluşturmak için rehberlik edebilir.

Anahtar Kelimeler: Âşıklık Geleneği, Tez Çalışmaları, Yöntem Bilim

ABSTRACT

As many studies in the field of social sciences, the field of music science should be researched in a healthy process to ensure that the researches are clear. To overcome this problem, what has been done in the field of music science is that the selected methods are likely to be more detailed than the method limitation in other fields. This is observed especially in the characteristics of traditional music. For this reason, this post-graduate study method on the Anatolian minstrel tradition in the National Thesis Center examines the scientific scope. The aim of the study is to analyze the issues such as the scientific approaches to the postgraduate study method related to the Anatolian minstrel tradition, the way they followed in determining the sample and how the family evaluated it. In this context, a total of 8 thesis, which are randomly selected and have permission to download, were selected and examined in the National Thesis Center. The review revealed that they demonstrated how they handled the scientific methods used in assessments, such as running, data collection, and data analysis. The postgraduate studies of the study unit, which are structured on the Anatolian minstrel tradition, generally focus on qualitative research methods; It also shows the results of methods such as ethnographic and content analysis. In the master's theses; It has been determined that there are some weaknesses in the methodological structure such as selection selection, data collection processes and data analysis. These show that you usually set out from the same expectation for the solution of the problem, and this approach is often based on interpretation. As a result, this study contributes to the scientific expansion perspective of the graduate study method structured on the Anatolian minstrel tradition. Study data can be guided by a methodology measures to build a stronger foundation.

Keywords: Minstrelsy Tradition, Thesis Studies, Methodology

GİRİŞ

Anadolu âşıklık geleneğinin derin kökeni hakkında kesin ve belirli bir bilgi bulunmamaktadır. Ancak, araştırmalar ve akademik tartışmalar, bu geleneğin kökeni konusunda çeşitli teorileri içermektedir. Bir teoriye göre, Anadolu âşıklık geleneği, Orta Asya'dan Anadolu'ya göç eden Türk boylarının kültürel mirasını yansıtmaktadır. Türk boyları, Orta Asya'da göçebe bir yaşam sürdürürken, âşıklık geleneği gibi sözlü edebiyat ve müzik kültürleri geliştirmiştir. Bu kültürel miras, göçler sonucu Anadolu'ya taşınmış ve burada yerel unsurlarla da kaynaşarak günümüzdeki Anadolu âşıklık geleneğini oluşturmuş olabilirler. Diğer bir teori ise, Anadolu âşıklık geleneğinin yerel Anadolu kültürlerinden türemiş olabileceğini öne sürmektedir. Anadolu, tarihsel olarak birçok farklı medeniyete ev sahipliği

Aşkın Çelik ¹

How to Cite This Article

Çelik, A. (2023). "Ulusal Tez Merkezi Özelinde Anadolu Âşıklık Geleneğiyle İlgili Yapılmış Lisansüstü Çalışmaların Yöntem Bilimsel Açıdan İncelenmesi", *Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences*, 9(65):2940-2944. DOI: <http://dx.doi.org/10.29228/JOSH.AS.69558>

Arrival: 18 March 2023

Published: 30 June 2023

International Journal of Social, Humanities and Administrative Sciences is licensed under a Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0 International License.

This journal is an open access, peer-reviewed international journal.

¹ Doç. Dr., Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Güzel Sanatlar Eğitimi Bölümü, Manisa, Türkiye

yapmış bir coğrafyadır ve bu medeniyetlerin kültürel etkileşimleri, âşıklık geleneğinin oluşumunu etkilemiş olabilir. Özellikle, Selçuklu ve Osmanlı dönemlerinde Anadolu'da gelişen sosyal ve kültürel yapılar, âşıklık geleneğinin oluşumunu etkilemiş olabilir. Ancak, Anadolu âşıklık geleneğinin kökeni hakkında kesin bir kanıya varmak zor olmakla birlikte, bu konuda daha fazla araştırma ve çalışma yapılması gerekmektedir. Âşıklık geleneğinin tarihi, sosyal, kültürel ve kültürel etkileşimlere dair daha derinlemesine araştırmalar, geleneğin kökeni ve evrimi konusunda daha net bir anlayış sağlayabilir. Bu tür araştırmalar, Anadolu âşıklık geleneğini daha iyi anlamak ve gelecek nesillere aktarmak için önemli bir katkı sağlayabilir.

Ozanların geleneği, sözlü gelenek içinde Türk kültürünü yaşatan en önemli unsurlardan biridir. İslamiyet öncesi dönemlerin izlerini taşır, coğrafi ve dinsel değişimlerle kamanlık geleneğinden ozan geleneğine geçişle devam eder. 16. yüzyılda ozanlık geleneği, zaman içinde yeni bir görünüm kazanmış ve Türk dilinin gelişmesine de katkıda bulunmuştur. Ozanlık geleneği, İslam öncesi Türklerin yaşantısına dayanan ve yaşadıkları coğrafi bölgeye göre ozan, kam, baksı, ozan olarak adlandırılan Orta Asya'dan başlayarak uzanan zengin bir kültürel mirasın ürünüdür. Anadolu, kahvehane, çayhane gibi alanlarda var olan ve günümüzde de varlığını sürdüren asırlık toplumu, kültürü, coğrafyayı, tarihi, örf ve adetleri yansıtır (Özer ve Topal, 2021). Divan edebiyatıyla birlikte aruz/usul ilişkisi içinde temellenmiş olan Türk müziği, aynı zamanda özel bir tasavvuf kültürüne dayanmaktadır (Tuncer, 2021, s.11). Bu da aslında geleneksel müzikle birlikte âşıklık geleneğinin, sosyal ve kültürel bağlamda Türk dünyasında hem edebi hem de müzik anlamında önemli görevler ifa etmesine olanak sağlamıştır. Edebi kültür öğrenimi, nesilden nesile aktarılan bir disiplin çerçevesi tarafından kabul görülür (Türkan, 2016). Anadolu âşıklık geleneği, Türk kültür ve edebiyatının önemli bir parçasını oluşturur. Anadolu âşıklık geleneği, âşıkların (ozanların) müzik, şiir ve sözlü anlatım gibi farklı disiplinlerde eserler verdiği bir kültürel mirası ifade eder. Âşıklık geleneği, coğrafi olarak Anadolu'nun farklı bölgelerinde kendine özgü özellikler göstermekle birlikte, genellikle âşık, saz ve dinleyiciden oluşan üçlü bir yapı üzerine kurulmuştur. Âşıklar, saz eşliğinde hikâyeler, destanlar, aşk şiirleri, toplumsal eleştiriler ve tarihi olaylar gibi birçok konuda eserler vermiştir. Bu gelenek, tarihin derinliklerine uzanan köklü bir geçmişe sahip olup, sözlü edebiyat ve halk kültürü araştırmaları için zengin bir alan sunmaktadır. Bu noktada, yapılan akademik çalışmalar, dolayısıyla da büyük önem taşımaktadır.

Bu çalışmanın da konusu olarak, lisansüstü düzeyde yapılan çalışmalar, Anadolu âşıklık geleneği ile ilgili olarak derinlemesine bir inceleme yapmakta ve bu gelenekle ilgili bilgi birikimini artırmaktadır. Bu tür çalışmaların yöntem bilimsel açıdan incelenmesi, araştırmaların yöntem, veri toplama, veri analizi ve sonuç çıkarma gibi süreçlerini değerlendirmektedir. Yöntem bilimsel inceleme, bir araştırmanın güvenilirliği, geçerliliği ve genel bilimsel niteliği açısından kritik bir öneme sahiptir. Anadolu âşıklık geleneğiyle ilgili lisansüstü çalışmalarda kullanılan yöntemler çeşitlilik arz etmektedir. Saha çalışmaları, mülakatlar, belge tarama, arşiv incelemesi, içerik analizi, sosyal ve kültürel antropoloji yöntemleri gibi farklı araştırma yöntemleri, bu tür çalışmalarda sıkça kullanılan yöntemlerdir. Araştırmacılar, genellikle nitel ve/veya nicel araştırma yöntemlerini kullanarak, âşıklık geleneği ile ilgili verileri toplamakta ve analiz etmektedir.

Türkiye'deki lisansüstü çalışmalar, genellikle çeşitli yöntem ve akademik metodolojik yaklaşımları kullanmaktadır. Anadolu âşıklık geleneği konusunda yapılan lisansüstü çalışmalar da çeşitli disiplinlerden (örneğin Türk Dili ve Edebiyatı, Halkbilim, Sosyal Bilimler) ve yaklaşımlardan (örneğin tarihî, edebî, sosyolojik) farklı yöntem ve metodolojileri içerebilir. İşte genel olarak kullanılan bazı yöntem ve akademik metodolojik yaklaşımlar şu şekilde olabilir:

1. Alan Araştırması: Anadolu âşıklık geleneği, sözlü bir gelenek olduğu için, alan araştırması önemli bir yöntemdir. Araştırmacılar, âşıkların, ozanların ve halkın yaşadığı bölgelerde saha çalışmaları yaparak, doğrudan kaynak kişilerle röportajlar yapabilir, âşıklık geleneğine dair sözlü ve somut kültürel unsurları yerinde inceleyebilir.

2. Arşiv Çalışmaları: Âşıklık geleneğiyle ilgili arşivlerde bulunan yazılı kaynaklar, belgeler ve eserler üzerinde yapılan çalışmalar da sıkça kullanılan bir metodolojidir. Osmanlı dönemine ait tezkireler, divanlar, arşiv kayıtları, yazma ve basma eserler gibi kaynaklar, âşıklık geleneğini ve ozanlarını incelemek için değerli birer kaynaktır.

3. Metin Analizi: Anadolu âşıklık geleneğine dair yazılı ve sözlü metinlerin analizi, çoğu çalışmada kullanılan bir yöntemdir. Âşıkların şiirlerini, türkülerini ve hikâyelerini inceleyerek, geleneğin dil, tema, motif, nazım birimi ve tarz gibi yönlerini ele alabilir ve anlam çıkarmak için metin analizi yöntemlerini uygulayabilir.

4. Sosyal ve Kültürel Analiz: Âşıklık geleneği, toplumsal ve kültürel bir fenomen olduğundan, sosyal ve kültürel analiz yöntemleri de kullanılabilir. Âşıkların toplum içindeki rolü, sosyal statüleri, toplumsal normlara uyumu gibi konuları inceleyerek, âşıklık geleneğinin toplum içindeki yerini ve işlevini anlamaya yönelik sosyal ve kültürel analizler yapılabilir.

5. Tarihsel Analiz: Âşıklık geleneğinin tarihi kökenlerini, gelişimini ve dönemsel değişimlerini incelemek için tarihsel analiz yöntemleri kullanılabilir.

Âşıklık geleneği ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmalarda derleme yöntemi de sıkça kullanılan yöntemlerden biridir. Derleme yöntemi, âşıkların ve ozanların sözlü ve somut kültürel unsurlarını kaydetmek, derlemek ve belgelemek amacıyla kullanılan bir yöntemdir. Araştırmacılar, âşıkların şiirlerini, türkülerini, hikâyelerini veya diğer sözlü ürünlerini toplama ve belgeleme amacıyla saha çalışmaları yapabilirler. Âşıkların sözlü ürünlerini kaydederek, daha sonra analiz etmek üzere derleme yöntemi ile elde edilen verileri kullanabilirler. Derleme yöntemi, âşıklık geleneğinin sözlü ve somut kültürel unsurlarını kaydederek, geleneğin farklı yönlerini, değişimlerini, yerel varyasyonlarını ve etkileşimlerini belgelemek amacıyla kullanılabilir. Âşıkların şiirlerini, türkülerini, hikâyelerini, anılarını veya diğer sözlü ürünlerini kaydetmek ve bunları derlemek, âşıklık geleneğinin dil, tema, nazım birimi, tarz, söylem ve anlatım özelliklerini incelemek için önemli bir kaynaktır. Derleme yöntemi ayrıca, âşıklık geleneği ile ilgili arşiv kayıtlarının, yazma ve basma eserlerin, kaynak kişilerin ve diğer belgelerin toplanması ve belgeleme süreçlerinde de kullanılabilir. Araştırmacılar, âşıklık geleneğini belgelemek ve kaynakları incelemek amacıyla arşivlerde, kütüphanelerde, müzelerde ve diğer kaynaklarda derleme yöntemini kullanabilirler. Derleme yöntemi, âşıklık geleneği ile ilgili yapılan lisansüstü çalışmalarda, geleneğin belgeleme, koruma, analiz, yorumlama ve yorumlama süreçlerinde önemli bir araştırma yöntemi olarak kullanılmaktadır. Bu yöntem, araştırmacılara doğrudan kaynaklara erişim sağlayarak, âşıklık geleneğini daha iyi anlamalarına ve daha kapsamlı çalışmalar yapmalarına yardımcı olabilir.

Türkiye'de âşıklık geleneği ile yapılan akademik çalışmalar genellikle sosyal bilimsel açıdan niteliksel araştırma yöntemlerini kullanmaktadırlar. Niteliksel araştırma yöntemleri, âşıklık geleneğinin sosyal, kültürel, tarihsel ve etnografik yönlerini anlamak ve açıklamak için kullanılan bir dizi yöntem ve analitik yaklaşımdır.

Âşıklık geleneği ile yapılan akademik çalışmalar genellikle etnografik yöntemlerle başlar. Araştırmacılar, âşıklık geleneğini yerinde incelemek için saha çalışmaları yapabilirler. Âşıklarının ve ozanların etkileşimlerini, icralarını, sözlü ürünlerini ve diğer kültürel pratiklerini gözlemleyerek, âşıklık geleneğinin sosyal dinamiklerini ve kültürel süreçlerini anlamaya çalışabilirler. Bu gözlemler, niteliksel veri olarak toplanabilir ve daha sonra analiz edilebilir. Ayrıca, âşıkların ve ozanlar ile mülakatlar da yaygın bir niteliksel araştırma yöntemidir. Araştırmacılar, âşıkların ve ozanların kişisel deneyimlerini, düşüncelerini, duygularını ve anılarını anlamak için bireysel mülakatlara dayalı veri toplayabilirler. Mülakatlar, âşıklık geleneğinin sosyal, psikolojik ve kültürel boyutlarını anlamak için önemli bir kaynaktır. Bir başka yaklaşım olarak, âşıklık geleneği ile ilgili yazılı ve sözlü kaynakların niteliksel olarak analiz edilmesi de yaygın bir yöntemdir. Âşıkların şiirleri, türküleri, hikâyeleri, söylemleri ve diğer sözlü ürünleri, nazım birimleri, tema, dil, tarz ve anlatım özellikleri açısından niteliksel analizlere tabi tutulabilir. Ayrıca, âşıklık geleneği ile ilgili yazılı kaynaklar, arşiv kayıtları, belgeler ve diğer yazılı eserler de niteliksel analizlerle incelenebilir.

Sonuç olarak, Türkiye'de âşıklık geleneği ile yapılan akademik çalışmalar, genellikle sosyal bilimsel niteliksel araştırma yöntemlerini kullanmaktadırlar. Bu yöntemler, âşıklık geleneğinin sosyal, kültürel, tarihsel ve etnografik yönlerini anlamak için kullanılan önemli araştırma yöntemleri olarak kabul edilir.

Türkiye'de âşıklık geleneği ile yapılan akademik çalışmaların akademik niteliği, kullanılan araştırma yöntemlerine ve metodolojik yaklaşımlara bağlı olarak değerlendirilir. Doğru ve etkileyici bir yol izlenip izlenmediği ise çalışmanın kalitesine ve yöntemlere bağlı olarak değerlendirilir. Akademik çalışmaların niteliği, bilimsel yöntemlere uygunluk, güvenilirlik, geçerlilik, tekrarlanabilirlik, kaynak kullanımı, literatür taraması gibi kriterlere göre değerlendirilir. Akademik bir çalışma, ilgili alanın araştırma standartlarına uygun olarak tasarlanmış olmalı, doğru ve güvenilir verilerle desteklenmeli, ilgili literatüre uygun bir şekilde tartışma ve sonuçlar sunulmalıdır. Araştırma yöntemleri açısından doğru ve etkileyici bir yol izlenip izlenmediği ise çalışmanın yöntemlerine ve analitik yaklaşımlarına bağlıdır. Âşıklık geleneği ile yapılan akademik çalışmalarda, etnografik yöntemlerin doğru bir şekilde uygulanması, mülakatların niteliksel veri toplamada kullanılması, sözlü ve yazılı kaynakların uygun bir şekilde analiz edilmesi, literatür taramasının kapsamlı ve güncel olması gibi faktörler, çalışmanın doğru ve etkileyici bir yol izlediğini gösterebilir. Ancak, her akademik çalışma kendi zorlukları ve sınırlılıklarıyla birlikte gelir ve her çalışma mükemmel olamayabilir. Akademik çalışmaların niteliği ve doğruluğu, ilgili alanda uzmanlaşmış akademik topluluklar tarafından değerlendirilir. Yapılan çalışmaların akademik niteliğinin ve doğruluğunun değerlendirilmesi, çalışmanın yöntemlerine, veri analizine, sonuçlara ve tartışmalara dikkatli bir şekilde bakılmasıyla ilgili bir süreçtir.

AMAÇ VE YÖNTEM

Bu çalışmanın amacı, başlıkta da ifade edildiği gibi Anadolu âşıklık geleneğiyle ilgili yapılmış lisansüstü çalışmaların yöntem bilimsel açıdan incelenmesi ve bu sayede âşıklık geleneğinin akademik bağlamda araştırılırken nasıl bir yöntemsel yaklaşımın benimsendiğini ortaya çıkarmaktır. Bu bölümde araştırmanın modeline, evren ve örnekleme ve verilerin toplanmasına yer verilmiştir.

Araştırmanın Modeli

Araştırmanın modeli, ulusal tez merkezi özelinde Anadolu âşıklık geleneğiyle ilgili yapılmış lisansüstü çalışmaların yöntem bilimsel açıdan incelenmesi için gerekli literatür ve kaynakların araştırılmasından dolayı betimsel tarama modelidir. Araştırmanın deseni ise, incelenen verilerin araştırma sorularıyla neden-sonuç ilişkisi kurularak bir sonuca varılması ve yorumlanmasından dolayı nitel bir çalışmadır.

Evren ve Örneklem

Çalışmanın evrenini ulusal tez merkezi; örneklemini ise âşıklık geleneği ile yapılmış, erişim izni bulunan ve rastgele seçilmiş 10 lisansüstü tez çalışması oluşturmaktadır.

Verilerin Toplanması

Araştırma için gerekli olan veriler, ulusal tez merkezinde genel tarama modeli uygulanarak elde edilmiştir.

BULGULAR VE DEĞERLENDİRMELER

Aşağıdaki maddelerde seçilmiş 8 adet tezin hangi yöntemler kullanılarak yazıldığı incelenmiştir.

- ✓ 1991 yılında yazılmış olan ve Sivas Âşık geleneği ile yörenin âşıklarından Âşık Ruhsati'nin incelendiği doktora tezinde hangi yöntemden yararlandığı belirli bir başlık altında belirtilmemiştir. Tezin içindekiler bölümü ve genel olarak çerçevesi incelendiğinde ise; çalışmada öncelikle Sivas'la ilgili genel bilgilerin verildiği, ilerleyen bölümlerde ise Âşık Ruhsati'ye dair biyografik bir çalışmanın yapıldığı, son olarak da aşığın edebi yönünün ve türkülerinin yapısına dair genel ve detaylı bir arşiv taramasının yapıldığı gözlemlenmiştir.
- ✓ 1998 yılında yazılmış olan ve Adana'ya bağlı Çukurova'da yer alan âşıklık geleneği ve yörenin âşıklarından Âşık Eyyübi'nin incelendiği yüksek lisans tezinde görüşme ve mülakat yöntemi kullanılmış olduğu belirtilmiştir. Tezin içindekiler bölümü ve genel olarak çerçevesi incelendiğinde ise; çalışmada öncelikle âşıklık geleneğiyle ilgili genel bilgilerin verildiği, ilerleyen bölümlerde ise âşıklık geleneğiyle ilgili detaylı bilgilerin sunulduğu görülmüştür. Ardından Yukarı Çukurova ve çevresindeki âşıklık geleneğiyle ilgili genelden özele çalışmanın ilerlediği, çalışmanın son bölümlerini oluşturan bölümlerde ise Âşık Eyyübi'nin âşıklık tarzıyla ilgili detaylı bir araştırmanın yapıldığı gözlenmiştir.
- ✓ 1999 yılında yazılmış ve Erzurum ile çevresindeki âşıklık geleneğinin günümüzdeki durumunu inceleyen doktora tezinde âşıklık geleneğinin tarihçesi ve araştırılan Erzurum yöresinin fiziki ve kültürel özellikleri konu edilmiştir. Tez çalışmasında, incelemeyle ilgili yöntemin bir alan araştırmasına dayandığı ve görüşme ve mülakat tekniğinin kullanıldığı saptanmıştır.
- ✓ 2007 yılında yazılmış ve Çorum ilinin genel tarihçesinden başlayarak günümüze değin Çorum ilinin kültürü ve âşıklık geleneğinden bahsedilen tezde âşıklık geleneği, Âşık Rıfat Kurtoğlu özelinde araştırılmıştır. Diğer tez çalışmalarında olduğu gibi bu tezde de tarihten başlayarak günümüze kadar âşıklık geleneğinin gelişimi bağlamında çalışma, geleneğin özelliklerini yansıtan bir aşığın biyografisi ve çalışmaları üzerinden yapılandırılmıştır. Yöntem kısmında görüşme, inceleme, gözlem, derleme ve tahlil tekniklerinin kullanıldığı ifade edilmiştir.
- ✓ 2010 yılında yazılmış ve Tokatlı Âşık Selmani'nin âşıklık geleneğindeki yerini konu olarak irdeleyen tezde öncelikle Tokat yöresi âşıklık geleneği ve çalışmaya konu olan âşıkla ilgili biyografik bilgilere yer verilmiştir. Ardından âşıkla ilgili, üstadın yapmış olduğu çalışmaların üslup ve biçim özellikleri incelenmiştir. Son bölümlere doğru aşığın anlatım özellikleri ve şiirlerindeki içerik ve bağlamında yer alan tasavvuf dışı özellikler ortaya çıkarılmaya çalışılmıştır. Çalışmada yöntem olarak kaynak araştırması, âşıkla bire bir görüşme ve mülakat, görüşmelerin kayıt altına alınması, konuyla ilgili uzman görüşlerinin alınması ve âşığı tanıyan kişilerle görüşülmesi gibi yöntemlere, dolayısıyla derleme yöntemine başvurulmuştur.
- ✓ Yine 2010 yılında yapılan ve günümüzün âşıklık geleneğinde yer alan atışma ve bu geleneğe uygun örneklerin incelendiği tez çalışmasında ilk bölümlerde atışmaların bölümleri ve atışma faslının düzeni incelenmiştir. Atışmaya dair geleneksel arka planı ve günümüze kadar olan süreçte, atışmanın nasıl bir evrimsel süreç izlediği ve bu sürecin olumlu/olumsuz etkileri araştırılmıştır. Ayrıca, atışma sadece genel yapısı itibarıyla değil, şekil ve muhteva özelliklerine göre de irdelenmiştir. Metinsel tahlillerin de yapıldığı atışma ile ilgili çalışmada, bu gelenek ayrıntılı bir şekilde incelenmiştir. Yöntem bilimsel olarak bir başlık belirtilmemiş olsa, tezde genel olarak arşiv ve kaynak taraması ile örneklerin mukayese yapıldığından önsöz kısmında bahsedilmiştir.
- ✓ İzmir âşıklık geleneğinin konu edildiği 2014 yılında yapılmış bu tez çalışmasında, İzmir'de şekillenen âşıklık geleneğinin kökenleri, Kars âşıklık geleneğinde aranmaya çalışılmıştır. Bu amaçla, sentezlenen bu geleneğin, özellikle göçler ve kültür taşınması gibi sosyolojik nedenlerle desteklenmeye çalışılmıştır. Kars âşıklığının neden

İzmir’de icra edildiği ve belediye gibi kuruluşların bu kültürel değişime ne gibi katkıları olduğu ifade edilmiştir. İncelenen diğer tezlerin bazılarında olduğu gibi bu tezde de yöntem, belirlenmiş bir başlık altında sunulmamış, çalışmanın planlama süreci içerisinde yöntemin gidişatı ortaya çıkmıştır. Yapılan çalışmada bir sosyolojik yaklaşım bulunduğundan, bu bağlamda tarihsel bir analiz yapıldığı ortadadır. Tezlerin genelinde gözlemlenen ve genelden özele hareketle yine geleneğin tarihsel yapısından yola çıkılarak günümüze kadar nasıl şekillendiği incelenmiştir.

- ✓ Kars aşıklık geleneği içinde Karşlı Âşık Arif Çiftçi’nin yerinin incelendiği bu tez çalışmasında öncelikle yine Kars’ın tarihçesi, geleneğin kökeni ve coğrafyada yer alan yaşamış ve yaşamakta olan kültürlerin sosyolojik özelliklerine yer verilerek tarihsel bir analiz yapılmıştır. Yöntem, bir başlık altında verilmemiş, incelemenin nasıl bir sistematik sırayla yapılacağı özet kısmında bahsedilmiştir. Çalışmanın ağırlıklı olarak bir arşiv çalışması ve doküman taraması yöntemiyle verilerinin elde edildiği anlaşılmaktadır.

SONUÇLAR

Âşıklık geleneği bağlamında Ulusal Tez Merkezi özelinde seçilmiş 8 adet lisansüstü çalışmada genellikle, genelden özele bir yaklaşım görülmüş ve hemen hemen pek çok tezde âşıklık geleneğinin tarihçesi ve ele alınan âşıkla ilgili biyografik bilgiye rastlanmıştır. Dolayısıyla çalışmaların genelden özele ve tarihsel çıktısı ile günümüzdeki durumunun incelenmesiyle ilgili konunun gidişatına yaklaşım, birbirine benzer özellikler taşımaktadır. Bazı çalışmalarda yöntemin nasıl ya da literatürdeki hangi yöntemle uygulandığı bir başlık altında belirtilmemiş ve genelde başvurulan araştırma yöntemleri şu şekilde gözlemlenmiştir: Alan araştırması, arşiv taraması, görüşme ve mülakat, karşılaştırmalı analiz/mukayese ve kaynak/literatür taraması olarak karşımıza çıkmaktadır. Öne çıkan bir başka husus ise; âşıklık geleneğiyle ilgili yapılmış bu tezlerin, ağırlıklı olarak yüksek lisans programları içerisinde olmasıdır. Çalışmalar, yoğun emek ve arşiv incelemesi, tarması ve genel olarak bilgilerin derlendiği bir süreç görülmektedir. Bu tez çalışmaları için, genel olarak çalışmanın neden araştırıldığı ve hangi yöntemle bulgular elde edildiyse, verilerin değerlendirme aşamasında bu soruların cevaplarının gerekçeleriyle birlikte aydınlatılarak sonuç ve yorumların yapılması önerilebilir.

KAYNAKÇA

ÖZER, Ş. & TOPAL, M. (2021). Âşıklık geleneği ve geleneğin چراغlarından Amasyalı Âşık Özlemî. *Motif Akademi Halkbilimi Dergisi*, 14 (34) ,652-665. Doi: 10.12981/Mahder.869864

TUNCER, K. A. (2021). *Romantik Dönem Türk Müziğinde Yeni Form Denemeleri*. Konya: Eğitim Yayınevi. (s. 11).

TÜRKAN, H. K. (2016). Âşıklık geleneği ve Âşık İsmail Tezanî’nin âşıklık geleneği içindeki yeri. *Avrasya Uluslararası Araştırmalar Dergisi*, 4 (8), 252-265.

Ulusal Tez Merkezi:

1. Tez: KAYA, D. (1991). *Sivas’ta âşıklık geleneği ve Âşık Ruhsati*. (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (19654).
2. Tez: ÇOPUROĞLU, K. (1998). *Yukarı Çukurova’da âşıklık geleneği ve Âşık Eyyübi*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (73261).
3. Tez: ÖZARSLAN, M. (1999). *Erzurum ve çevresinde âşıklık geleneğinin bugünkü durumu*. (Doktora Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (81991).
4. Tez: YAKAR, İ. S. (2007). *Çorum ili âşıklık geleneği ve Âşık Rifat Kurtoğlu*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (209554).
5. Tez: AVŞAR, M. (2010). *Tokatlı Âşık Selmani’nin âşıklık geleneğindeki yeri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (277179).
6. Tez: AYDIN, O. (2010). *Günümüz âşıklık geleneğinde atışma ve atışma örnekleri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (286049).
7. Tez: ÇANKAYA, G. (2014). *İzmir’deki âşıklık geleneği*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (358639)
8. Tez: DEMİR, M. (2018). *Kars âşıklık geleneği içerisinde Karşlı Âşık Arif Çiftçi’nin yeri*. (Yüksek Lisans Tezi). Ulusal Tez Merkezi. (528923).